

СТАНІСЛАВ ТЕОФІЛОВИЧ ШАЦЬКИЙ ПРО РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Сьогодні, однією з актуальних проблем соціалізації є процеси цілеспрямованого виховного впливу на розвиток і формування особистості через позитивне її входження у соціум. З цією метою необхідно забезпечити систему соціально-педагогічних заходів, що включають у себе як цілеспрямовані впливи виховання так і стихійні, спонтанні процеси.

Важливим, на наш погляд, у пошуку нових концептуальних положень в організації та змісті виховної соціально-педагогічної роботи і визначенні провідних тенденцій її розвитку є переосмислення педагогічної спадщини педагогів минулого, нове прочитання їхніх ключових ідей.

Цікавим у цьому аспекті є творча спадщина С.Т. Шацького (1878 – 1934 рр.), якого вважають одним із засновників ідей соціального виховання. Ним були розроблені в теорії та практиці соціальної педагогіки основні проблеми організації дитячого колективу, а саме – його закономірності, організація самоуправління, самообслуговування тощо.

Реалізуючи свої ідеї на практиці С.Т. Шацький створив у 1905 р. культурний дитячий осередок „Сетльмент”. Мета „Сетльменту” полягала у створенні сприятливих умов для навчання та виховання дітей бідних прошарків суспільства та залучення їх до самостійної праці через прояв ініціативи, творчості та активізації розумової діяльності. Пізніше ним була відкрита літня трудова колонія „Бадьоре життя” (1911 р.), де головну виховну роль відігравали праця та мистецтво.

Досвід роботи в цих закладах дозволив С.Т. Шацькому зробити висновок про те, що ефективність виховної роботи з дітьми залежить від того, наскільки результативно вихователь вивчає, розуміє і використовує у своїй роботі соціальне середовище, у якому перебуває дитина. „Дети связаны со средой, - зазначав С.Т. Шацький, - они тесно соприкасаются с нею, и понимают детей, разбираются в детской жизни, в детских характерах, вкусах, интересах вне среды, независимо

от среды – невозможно. Поэтому для педагогических целей очень важно отметить те главные пункты, в которых дети соприкасаются со средой. Соприкосновение это, а вместе с тем и влияние на детей, происходят: в семье, в обществе себе подобных и в широком общезнании” [3, 56].

Свою виховну експериментальну діяльність С.Т. Шацький продовжив на Першій дослідній станції (1919-1932 рр.).

Соціально–педагогічні дослідження тут велись у трьох напрямках:

- вивчалось економічне й культурно–побутове середовище в межах діяльності станції, досліджувалась залежність виховного процесу від соціальних та економічних умов;
- детальному дослідженню підлягали побут, культура, педагогіка сім’ї, різні взаємовідносини, які виникали між її членами і впливали на дитину; життя та діяльність дитини в родині;
- робилися спроби вивчення поведінки дітей в дитячих товариствах та колективах [1, 23-24].

Аналіз результатів дослідження здійснювався педагогами, які безпосередньо працювали з сім’ями, а також за допомогою участі дітей в експерименті (спілкування, малюнки, твори на вільні та спеціально задані теми).

Розуміючи недостатню якість спостережень за дітьми в стінах закладу, дослідники залучали до цієї роботи батьків, які спостерігали за ними вдома та на вулиці, фіксували їхні стосунки, контакти з однолітками і дорослими. Одержані результати допомагали дізнатися про найбільш цікаві факти діяльності дитини та її оточення [1, 27].

Досліджуючи роль вулиці у формуванні особистості дітей, С.Т. Шацький разом зі своїми колегами дійшли висновку, що потужний її (вулиці) вплив на дитину виникає за рахунок яскравого, емоційного життя дитячих товариств. Тут перед дитиною відкривається цікава, нестандартна сфера діяльності, яка сприяє розвитку її ініціативи і самоствердженню. Саме тут дитина задовольняє свої потреби дослідження оточуючого світу, отримує різні життєві враження, у неї формується почуття дружби та взаємодопомоги. Проте вулиця містить багато негативу, інколи вона призводить до антисоціальних явищ (крадіжок, бійок) та прищеплює шкідливі для здоров’я

звички [1, 33]. С.Т. Шацький зазначав: „Настоящее воспитание дает сама жизнь (улица). В ней, как среде, доступной всем жизненным влияниям, где скрещиваются и дают огромное разнообразие комбинаций, есть своя закономерность, периодичность и доступность. Она отражает деятельность людей хотя не целиком, но разнообразно и богато. Как во всяком постоянном явлении социального порядка, улица имеет свои нормы, регулирующие ее жизнь (обычай, мода). Она имеет свои методы воспитания при помощи среды. Сила и стойкость этих влияний очевидна. Поэтому их надо изучать и уметь ими пользоваться” [2, 18].

Важливу роль у регулюванні „вуличного” середовища С.Т. Шацький відводив школі, як своєрідній організації дитячого життя. „Школа, - говорив С.Т. Шацький, - стоящая рядом с жизнью, составляя необходимую часть ее в воспитательном процессе, из массы влиятельных факторов избирает наиболее благоприятные для жизни ребенка. Она производит их подбор, усиливая один, и ослабляя другие. Словом, школа создает условия для разумной жизни детей. А элементарная школа и есть своеобразная организация детской жизни” [1, 19]. Тому головна мета школи, вважав С.Т. Шацький, полягає не в удосконаленні методики окремих предметів, не у створенні або збільшенні тієї чи іншої програми, не в заходах дотримання правил поведінки, а в тому, щоб докорінно змінити ставлення дорослих до дитини, створення найсприятливіших умов для організації дитячого життя, розуміння її вікових потреб. [1, 20].

Таким чином, Станіслав Теофілович Шацький створив свою концепцію соціально-педагогічної роботи, основою якої були творчо втілені в життя ідеї організації дитячого колективу. Він зазначав, що особливості оточуючого соціального середовища мають певний позитивний вплив на розвиток і формування підростаючого покоління. Його педагогічний підхід до координації зусиль школи, сім'ї та суспільства у вихованні дітей, пошуки найбільш ефективних форм роботи з ними і сьогодні не втратили свого значення.

Література:

1. Опыт педагогической деятельности С.Т. Шацкого. Под. ред. В.Н. Шацкой и Л.Н. Скаткина. - М., «Педагогика», 1976.
2. Шацкий С.Т. Школа для детей или дети для школы. // На путях к новой школе. – 1922. - №1.
3. Шацкий С.Т. Школа и строительство жизни. // На путях к новой школе. - 1925. - №3.